Unit - 07 Sub unit: 7.2
B.Ed-I, P - 3rd

अंगम्
मौलिकं तथा क्रियानुसन्धाने भेदाः (तुलना)

दि. 16/04/2020 गुरुवार

आधारः	मौलिकानुसन्धानम्	क्रियात्मकमनुसन्धानम्
1. उद्देश्यम्	नूतन सिद्धान्तानां तथ्यानां प्रतिपादनम् ।	कक्षाकक्षीय एवं विद्यालयीयकार्यप्रणाल्याः परिष्कारः
2. अनुसन्धानकर्ता	विद्यालयस्य अथवा विद्यालयात् बहिः कोऽपि व्यक्तिः भवितुं शक्यते, परं स्नातकोत्तरयोग्यता अपेक्षते।	विद्यालय सम्बन्धिव्यक्तिः एव शोधकर्ता यथा - शिक्षकः, प्राचार्यः, विद्यालयप्रशासकः
3. समस्या	व्यापिका, सैद्धान्तिका समस्या भवति ।	कक्षायाः तथा विद्यालयस्य दैनन्दिन - समस्याः भवन्ति ।
4. क्षेत्रम् (Field)	व्यापकं विस्तृतञ्च भवति।	कक्षा - विद्यालयपर्यन्तं नाम (संकुचितं भवति)
5. प्रारूपम्	निश्चितमापदण्डानि निर्धारितानि ।	अत्र नमनीयता (Flexibility) भवति।
6. प्रशिक्षणम्	शोधकर्त्रे विशेषप्रशिक्षणमपेक्षते ।	अत्र विशेषप्रशिक्षणस्य प्रायः आवश्यकता न भवति।
7. परिकल्पना (Hypothesis)	पूर्वकृतानां शोधानामाधारेण अनुभवाधारेण च परिकल्पनाः निर्मीयन्ते ।	अत्र समस्यायाः कारणविश्लेषणाधारेण परिकल्पना निर्मीयते ।
8. न्यादर्शः (Sample)	न्यादर्शचयनप्रविधिज्ञानेन एव न्यादर्शचयनं सम्भवति।	कक्षाकक्षः, विद्यालयः च न्यादर्शरूपेण भवन्ति।
9. उपकरणं प्रदत्तानां सङ्कलनम्	अत्र वैध - प्रामाणिक - उपकरणानां चयनम् । तद्यथा - प्रश्नावली, मापनी - प्रदत्तसंकलनम्।	मुख्यतः निरीक्षणप्रणाली अथवा शिक्षकनिर्मितोपकरणं प्रयुज्यते।
10. प्रदत्तानां विश्लेषणम्	उच्चस्तरीय सांख्यिकीयप्रयोगः	अत्र सरलसांख्यकीयस्योपयोगः । यथा - mean, mode, etc.
11. स्तरः	महाविद्यालय - विश्वविद्यालयस्तरः	प्रायशः विद्यालयीयस्तरः भवति।
12. निष्कर्षः	नूतन तथ्यानां रूपे, सिद्धान्तानां रूपे आगच्छति येषां सामान्यीकरणं सम्भवेत् ।	समस्याविशेषस्य समाधानमेव भवति। निष्कर्षस्य सामान्यीकरणं कर्तुं न शक्यते।
13. अर्थ-व्यवस्था	स्वकीयं धनं प्रयुज्यते। तथा UGC, NCERT, ICSSR आदयः ददति।	स्वस्य (self) साधनानामुपयोगः। कदाचित् NCERT अपि धनदानं करोति।
14. मूल्याङ्कनम्	परिणामानामाधारेण कार्यविशेषज्ञाः मूल्याङ्कनं कुर्वन्ति।	शिक्षकः स्वयं मूल्याङ्कनं करोति। यत् मम समस्यायाः कियद् समाधानं जातम्।

॥ सम्पूर्णम् ॥

Scanned with CamScanner